

האדמו"ר מהאלמין
רבי שלום יהודה גראס שליט"א
חיבר למעלה מאלף ספרים על כל מקצועות התורה

הערבות כהלכתה

מורה באצבע על גודל חומרת חיוב
הערבות המוטל על כל אחד ואחד
מישראל על חבירו

אור הזוהר 170 ★ תמוז תשע"ג

מפעל הזוהר העולמי טל: 0527651911

בו יבואר:

1. שענם ישאל מאוחדים כגוף אחד
2. בערבות נכנסו יחד כולם כאחד
3. העונשים הנוראים שנתחייבו על ידי הערבות
4. הנתפסים בעונש על עבירות הזולת כקטן כגדול ואין הבדל איש ואשה טף וזקן
5. התועלת הרבה בזה ובכא להנשמר בזה ומוחה ביד עוברי עבירה ומסירים מדרכם הרעה

כל אחד נענש בעוונותיו של חבירו

בו יבוארו עניני ברית הערבות שקיבלנו והתחייבנו במצוות ה' "בהר סיני" להיות ערב על כל איש ואיש מבני ישראל, שכל אחד ואחד נענש מכוח חיוב הערבות כמו שכתוב (ויקרא כו, לז), "וכשלו איש באחיו" וכמבואר ברש"י שם: ומדרשו "וכשלו איש באחיו" זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערביין זה לזה, (ועיין סנהדרין דף כ"ז).

כל זה מלוקט מדברי חכמינו זכרונם לברכה בש"ס בבלי וירושלמי, מדרשים זוהר הקדוש, תיקונים וספרי הראשונים, ומספרי מוסר מגדולי האחרונים זללה"ה, המקיפים כללים יסודיים ועיקריים הנוגעים לחיוב הערבות עבור הזולת, ודבריהם הקדושים חוצבים להבות אש, מלהיבים נפש האדם להזוהר מאד בענין תוכחה, ערבות ומחאה כאשר יראה הרואה. תקותינו כי דבריהם הקדושים יעשו רושם בלבבות הרבנים רועי ישראל, להסיר המכשלה של השוויץ באד והנבילות וטריפות מאחינו בני ישראל בכל מקום שהם, שלא ישלחו בעוונות הזולת. והתועלת הרבה להזוהר בדברים אלו למחות ביד עוברי עבירה בזה ובכא.

מאויבי תחכמו

יבואר גודל חיוב הערבות תוכחה ומחאה שנכתב לתכלית אשר ראיתי כתוב בספר הישר לרבינו תם זכרוננו לברכה וזה

לשונו: "וצריך לקנא לעובדי עבודה זרה המענים נפשותם והולכים באפסי ארץ ויוציאו ממונם בהבל וריק, ואם הפתאים והשוטים עובדי עבודה זרה עושים כן, על אחת כמה וכמה העובד לאדון העולם צריך לעשות כפל כפליים, עד כאן לשונו.

מטרת בריאת ה' העולם כדי שייראו מלפניו

בפרשיות פָּהַר בְּחֻקֹּתַי יבוארו אם ירצה השם, החיוב הגדול המוטל על כל אחד מישראל לעורר את חבירו על גודל ענין חיוב הערבות תוכחה ומחאה, יראת שמים ואהבת שמים, כמו שכתוב (קהלת י"ב) "סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם", (ועיין ברכות ו:), ואיתא במסכת שבת (דף לב:) אמר רב יהודה לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו שנאמר (קהלת ג') "והאלוקים עשה שייראו מלפניו, וכן אמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד, (ברכות לג:).

מכאן אנו רואים כי עיקר עבודתנו הוא: "את מצוותיו שמור", שאדם צריך להיות תמיד עומד ומצפה שיזכה לעשות רצון הבורא ברוך הוא באמת. ורצון ה' הוא דבר אחד בלבד: "אוצר של יראת שמים". כמו שכתוב "יראת ה' היא אוצרו".

וכן איתא בספר עבודת הלויים: העיקר הוא הרצון, שהאדם יהיה תמיד עומד ומצפה מתי אוכה לעשות רצון הבורא ברוך הוא באמת - אף על פי שאינו יכול, יהיה לו רצון.

כל עבודת האדם בכל יום, להיות הרצון והחשק תמיד רק לעשות רצון המקום בכל לב ונפש. (מכתבים ומאמרים מבעל השפת אמת [גורן] מכתב כה)

א. שער ד' משער העבודה.

ב. עיקר בריאת האדם בעולם הזה הוא בשביל לנסותו בנסיונות אלו ולדעת את אשר בלבו - אם יפנה לבבו אחרי אלהים אחרים, שהם תאות הגוף המשתלשלים מסטרא אחרא ובהם חפץ, או אם חפצו ורצונו להיות חיים אמיתיים המשתלשלים מאלקים חיים אף שאינו יכול. (לקוטי אמרים [תניא], אגרת הקודש יא)

בעדותו, שנאמר (ירמיה לג) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת" דאמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי" וכו', אם ישראל מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו.

החרס שאמרה לדוד אל תטלני מכאן

וראה ברש"י הקדוש (מכות י"א ד"ה קפאו תהומות) שמצא (דוד המלך כשחפר יסודות לבית המקדש) חרס שמגביה קולו ואמר לו אל תטלני מכאן, שאני כבוש על התהום מיום מתן תורה שרעדה כל הארץ, עד כאן לשונו.

וכתב המהרש"א (סוכה גג, א), שלולי שקיבלו ישראל את התורה היה העולם ראוי ליטוף כמו שהתנה עם מעשה בראשית, והוא העציץ שהיה כבוש ומונח על התהום בסיני, עכ"ל. וכן איתא בפסיקתא רבתי (פרק כ"א) "אמרה הארץ שמא תאמר אין ישראל מקבלים את התורה ואני חוזרת למימי כמה שהייתי", עכ"ל.

על ידי שכל בני ישראל ישובו בתשובה תהיה הגאולה במהרה

ומעתה יתבאר כל הנ"ל דהנה עכשיו הגיע זמן הגאולה שלימה וצריך לתקן ולהחזיר בתשובה כל אחד ואחד מישראל. עוד ישנם גם כן הרבה נשמות בינינו החרדים שירדו מהדרך, ומבחוץ נראים צדיקים, וזו הסכנה הגדולה ביותר, כי הם למדו את התורה הקדושה בימי נעוריהם ויודעים מה אסור ומה מותר, וצריך למהר ולתקן טרם יחשיך, וכל המאורעות בזמנינו הם אזוהרה מן השמים והכל מבחי' החסד העליון על דרך שאומרים בתפילה "ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה", וזו ברכת "מגן אברהם" שהוא מבחינת האהבה, ולכן גם דרישת הענין הוא להתעורר באהבה והוא על ידי גילוי פנימיות הנפש בכח התורה ועובדי ה' (כמבואר בקב הישר לעיל), ועל זה נאמר "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", ובכל אדם מישראל טמונה נשמה ואהבת ה' והחיצוניות המקולקלת מעכבתו, והם דברי הרמב"ם (הידועים סוף פרק ב' מהלכות גירושין) וזו עבודתנו לגלותו, וכדברי הגמרא ברכות (דף י"ז): "גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה" - וכל פעולתנו היא שכל אחד יחזיר את עצמו בתשובה, וגם לעזור לקרב אחרים, הוא המקרב תכלית תיקון השכינה והגאולה ומציל עצמו וכל העולם מצרות גשמיות ורוחניות, והן דברי הזוהר הקדוש שכותב על זה הרמח"ל (רבי משה חיים לוצאטו) ז"ע (דרך עץ החיים) שרבי שמעון צרח ככרוכיא (תיקון ו') ויה' לון לבני נשא דקוב"ה אסיר עמהון בגלותא ושכינתא אסירת עמהון ואתמר בהון אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורין, ופורקנא דילה דאיהי תשובה אימא

ויכפר על בני ישראל שעומדים לידו בברית מילה

"והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' תחת אשר קנא לאלוקיו ויכפר על בני ישראל" (במדבר כ"ה י"ג): דרשו חז"ל ראו' שתהא הכפרה הזו מכפרת והולכת עד סוף כל הדורות (סנהדרין פרק חלק), כותב רבינו (בעל בני יששכר מאמר חודש תשרי מאמר ד' סימן ז', ובאגרא דפרקא סי' קמ"ו) זצ"ל בשם הקדוש מהר"ש מקארלין הי"ד, שיש מדרש חז"ל, שאמר אליהו (זה פנחס) רבונו של עולם, כיון שמדתי היא שאני מקנא ולא אוכל לסבול חטא ועון, פן יהיה אבי הבן המכניס בנו לברית, בעל עבירה, ולא אוכל לסבול. והשיב לו הקדוש ברוך הוא, אז אכפר לאבי הבן עונותיו. ואמר לו אליהו עוד, פן יהיה המוהל והעומדים שם בעלי עבירה, והשיב ד' שיכפר גם לכל העומדים שם. ולפי הדברים האלה יש לפרש הפסוק, שפנחס זה אליהו, אשר קנא לאלוקיו, הואיל והוא מקנא ולא יוכל לסבול עבירות, לכן "ויכפר על בני ישראל", יכפר ד' לכל מי שיעמוד אצל כסא של אליהו. ותבין מה שאמרו חז"ל הנ"ל שתהא הכפרה הזו מכפרת והולכת עד סוף כל הדורות.

מיד כשדורש תוכחה מיד ה' מוחל לעוונותיהם

ועל דרך זה יש לפרש הפסוק "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" ר"ל שלא ימנע להוכיח, ששמא לא יהיו דבריו נשמעים ויגרום לחבירו שיחטא, שיעבור על הלאו "וערפכם לא תקשו עוד" (לדעת הסמ"ג המונה זה בין הלאוין) וגם המוכיח יענש על שנענש חבירו על ידו. (ר"ה ט"ז ע"ב כל המוסר דין על חבירו, ברש"י שיענש חבירו על ידו). לכן אמרו חכמינו ז"ל, כשהחכם יושב ודורש הקדוש ברוך הוא מכפר לעוונותיהם של ישראל (קהלת רבתי ט' כ"א), וזהו, "הוכח תוכיח" ולא תפחד שמא לא יהיו דבריו נשמעים ויתוסף עוד חטא על חטאם, אל תפחד מזה, כי, "ולא תשא עליו חטא" לא יהיה להם ולך חטא, כי אכפר לעוונותיהם תיכף בשעה שהחכם יושב ודורש. וכיון שכן נדרש בבית דין של מטה, כן מסכימים בבית דין של מעלה, עד כאן לשונו.

פנחס הרויח במחאתו כפרה עד סוף כל הדורות

הרי אנו רואים מכאן, שעל ידי שפנחס קנא לאלוקיו ומסר נפשו במחאה נגד נשיא גדול בישראל (ראה סנהדרין פרק חלק שנעשו לו הרבה ניסים), הציל את כל עם ישראל ממגיפה הנוראה, כמו שכתוב "ויכפר על בני ישראל", עד שאמרו ז"ל (סנהדרין שם), ראויה שתהא כפרה הזו הולכת ומכפרת עד סוף כל הדורות.

אם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו

ונקדים עוד דברי הגמרא (עבודה זרה ג, א) אומרים העכו"ם לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם שמים וארץ נוגעין

מגילה יב) וזוה פירשו ז"ל ונתן לך רחמים ורחמך (דברים יג) ר"ל אם תהי' כך מדת הרחמנות אז ורחמך מן השמים גם כן, וכמים הפנים אל הפנים כאמרם ז"ל (ילקוט שמות רמז רמ"ה) הדבק במדותיו מה הוא רחום אף אתה רחום וכו', על כן מי שיש לו רחמנות על שכנינתו הקדושה ועל עם ישראל יעשה כל מה שביכולתו שכל אחד יחזיר את עצמו בתשובה, וגם לעזור לקרב אחרים, ועל ידי זה יתקן תיקון גדול להשכינה ונזכה תיכף להגאולה ויציל את עצמו וכל העולם מצרות גשמיות ורוחניות. ועל ידי זה ירחמו עלינו מן השמים במדה כנגד מדה ומהרה ה' אלוקיני ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים במהרה בימינו אמן.

ה. פירוש הזוהר בלשון הקודש: אוי להם לבני אדם, שהקדוש ברוך הוא אסור עמהם בגלות, והשכינה אסורה עמהם. ונאמר בה "אין חבוש מתיר את עצמו מנבית

ג. על הפסוק ה' יהב חכמתא לחכימין" (דניאל ד, כא) פירש בליקוטי תורה וש"ס (פרשת כי תשא ד"ה וידבר) וזה לשונו: שמעתי מדודי רבנו מרן רבי צבי הירש [מזידיטשוב זצ"ל] מפיו הקדוש הפירוש, רוצה לומר לחכימין, שרוצים להחכים. וזוה תתורץ השאלה המפורסמת: מה אשם הרוצה חכמה ואינו חכם, למה לא יזכה גם הוא לחכמה אלא רק מי שכבר חכם? ועל פי הנ"ל מתורץ, שאין הכי נמי הרוצה חכמה - אף שאינו חכם גם זוכה לחכמה. עד כאן לשונו.

ד. והנה איתא ביבמות (דף ע"ט) ג' סימנים יש באומה זו רחמנים ביישנים גומלי חסדים, כי מתנהגים עם האדם למעלה כמה דפסק על נפשי, וכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים (שבת קנא: ביצה לב) ובמדה שמוודד מודדים לו

קדשינו לגמרי ונהרסו אצלם כל עמודי הדת ויסודי התורה הקלים והחמורים אשר בעינינו נראה כהיום אשר החמורות שבחמורות ככריתות ומיתות בית דין נעשו כקלים שבקלות שאדם דש בעקביו אצל הרבה אנשים, ומה יהיה עוד בימים הבאים, ובפרט לדור אשר יולד והתגדלו והתחנכו על ברכי הורים כאלה אשר יפקירו בשאט נפש כל מצוות התורה ועיניהם לא ראו מימיהם שום סימן דת ומנהגי יהדות ולא נשתרש בלבבם מעודם קדושת דת ישראל, הלא יתבוללו לגמרי בין העכו"ם אשר שם, ולא יזכר ולא יפקד שם ישראל עוד חס ושלום, וכו', עיין שם.

וכל זה בא מפני שאין אנו מבינים את ענין חיוב הערבות ש"כל ישראל ערביין זה בזה", ואנו צריכים ומחוייבים לעורר ולהוכיח את חברינו בכל יסודי הדת ומה נענה ליום הדין הגדול והנורא, אשר נצטרך ליתן דין וחשבון על כל צרות עם ישראל, כמו שאנו רואים בחז"ל (שבת קי"ט) אמר רבי עמרם אמר רבי חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, עיי"ש. וכמו כן מובא שעונש דור המבול בא על שלא הוכיחו זה את זה. (עיין סנהדרין ק"ח, ועיין ילקוט כי תשא על הפסוק "וישב העם לאכול ושתו" ועיין אלשיך הקדוש פרשת צו). וכל זה היה עבור שלא היה לנו אהבת ישראל ועל ידי זה לא קיימנו מצוות התוכחה כמו שצריך, ואם היה לנו קצת שמים היינו מרגישים את הכאב הגדול וצער השכינה על כל זה, ואיזה בוושה וכלימה יהיה לנו כשיבוא יום הדין.

עלאה איה תליא בדיהון דחמשין תרעין דחירו עמה, לקבל חמשין זמנין דאדכר יציאת מצרים באורייתא...

ה' אינו מוצא איש שיתעורר לתשובה

וירא כי אין איש... אם אית מאן דיתער בתיובתא [אם יש מי שיתעורר בתשובה] לתברא בית האסורין דלהון [לשבור בית אסורים שלהם], אלא איש לדרכו פנו בעסקין דלהון [בדרכים שלהם], איש לבצעו, בבצעא דהאי עלמא [איש לבצעו מקצהו, בבצע זה העולם], לירתא האי עלמא [לרשת זה העולם]... ואינון ערב רב [ואלו ערב רב], דכל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין [שכל חסד שעושים לעצמם עושים] וכו', עיין שם כל הענין.

אם היה לנו יראת שמים היינו חושבים על הבושה שיהיה לנו ליום הדין

ולדרכינו תתורץ קושייתנו הנזכר לעיל, בתפילות שאנו מתפללים בברכת החודש "חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא", ואחר כך "חיים שאין בהם בושה וכלימה" וכו'. וצריך ביאור המשך התפילות האלו, מהי השייכות של יראת שמים ויראת חטא לבושה וכלימה?

ונקדים קצת מה שכתב החפץ חיים בהקדמתו לספרו נדחי ישראל, וזה לשונו: דהנה באמת מי שיראת אלוקים נוגע בלבבו במסתרים תבכה נפשו למצב דת קדשינו אשר ירד פלאים בזמנינו אשר בעונותינו הרבים להרבה אנשים הופקר דת

ובכסא מלך אות ש' עיי"ש, שמורין גם כן על השפעתו של עמלק]. ועיין בוזהר הקדוש (שמות דף ס"ז) בפרשת בשלח על הכתוב מלחמה להשם בעמלק מדר דר, עיי"ש. ובוזהר הקדוש (ה"ב דף קכ): ובספר הקדוש אור החמה (פ' נשא בשם הרמ"ק) כתב וזה לשונו, הערב רב הם גויי הארץ נשמות החיצונים. ושם (על זוהר הקדוש משפטים דף ק"כ ע"ב) וזה לשונו: מלחמה להשם בעמלק שהם ערבוביא בישא שכולם נתערבו אלו באלו וזרע עמלק נתערב בהם ויש רשעי ישראל שהם נחשבים מכולם שהם פריצי ישראל מהרסיך ומחריביך מן יצאו וכו'. ואין כאן מקומו להאריך.

ז, ודע, כי השונא הגדול שלך נמצא בְּתוֹךְךָ, ומתערב הוא במחשבותיך, ומסובך הוא בנבכי נפשך. אתה ישן לו - והוא ער לך. על כן רוצ לבקש לך עצה נכונה כיצד להנצל ממנו. (חובת הלבבות)

האסורים". וגאולה שלה שהיא תשובה אִימא עליונה, היא תליה בדיהם. שחמשים שערי חירות עמה, כנגד חמשים פעמים שנזכרה יציאת מצרים בתורה.

ו, וזה לשון הגר"א בספר אבן שלמה (פרק י"א): "הדורות מתמעטים והערב רב מתגברים... וכל עזי פנים ורשעים שבדור הם מגלגול נשמתן של ערב רב ובני קין, וכל הגלות והצרות וחורבן בית המקדש הכל על ידי שקיבל משה לערב רב... והם גרועים מעובדי כוכבים שישאל נמשכים אחריהם... וזהו סיבת אריכות הגלות... ה' מיני' ערב רב יש בישראל... ובעלי המחלוקת הם גרועים מכולם, והם נקראים עמלקים, ואין בן דוד בא עד שימחו מן העולם, ועליהם נאמר "תמחה את זכר עמלק" כמבואר בוזהר הקדוש, עד כאן לשונו. [והטעם מדוע הניח הקדוש ברוך הוא שהערב רב יסיתו וידיחו את עם ישראל, יען שהוא גם כן משום עקבתא דמשיחא, כדברי תיקוני זוהר הקדוש (תקונא חד ועשרין, דף פ"ד,

